

AANTEKENEN

Raad van Bestuur van TNO

t.a.v. de heer ir. M.G.L.H. Tossings
Postbus 96800
2509 JE Den Haag

Onze referentie: 9VERAS-ASB.12721b.B

Meteren, 4 juni 2019

Betreft: reactie op uw brief n.a.v. onze kritiek op TNO rapport proportionaliteit in het asbestbeleid
dringend verzoek om rectificatie op korte termijn

Geachte heer Tossings,

Dank voor uw reactie d.d. 27 mei jl. op onze brandbrief en ons overleg d.d. 15 april jl. over de kritiek die wij hebben op uw rapport 'Gezondheidsrisico's in verschillende asbestblootstellingssituaties en de kosten van bijbehorend beschermingsbeleid'.

Uw reactie op onze brief (en notitie) met kritiekpunten is uitgebreid. Dank daarvoor, daaruit blijkt dat u onze inbreng serieus neemt. Uw reactie is wat ons betreft inhoudelijk echter niet toereikend, op onderdelen onjuist en in ieder geval onbevredigend. Met de nodige omhaal van woorden worden de nodige van onze kritiekpunten ter zijde geschoven, onder verwijzing naar detailpassages in het rapport. Dat doet echter tekort aan de context (in uw woorden 'het denkraam') van het onderzoek. Op een aantal detailpunten reageren we verderop in deze brief nog.

Op een aantal punten wordt onze kritiek door u onderschreven. Dat betreft wezenlijke punten, die de kern van het rapport en de conclusies raken. De zuinige opmerking dat de punten van kritiek "enigszins gerechtvaardigd zijn" valt daarom niet te volgen. Wij zien voldoende aanleiding en grond om u te verzoeken het rapport te rectificeren (zie het slot van deze brief). Dat is niet alleen nodig om inhoudelijke redenen, maar ook omdat inmiddels wel vast staat dat uw rapport daadwerkelijk (kennelijk) onjuist wordt geïnterpreteerd. Ook uw collega onderzoekers doen hieraan stevig mee, zo blijkt uit optredens in de media. Dat is reden temeer om als TNO tot rectificatie te komen. Rapporten van TNO worden tot in lengte van jaren (nationaal en internationaal) gebruikt en geciteerd. Ook dat is reden genoeg voor rectificatie.

Wij wijzen u er nogmaals op dat de impact van uw rapport in het maatschappelijke debat groot is. Onze bedrijven merken dit nog steeds dagelijks. Naast de reacties van opdrachtgevers en werknemers dat het allemaal wel meevalt met de risico's, is er ook de trend dat opdrachtgevers asbestsaneringen uitstellen omdat ze menen dat "regels soepeler zullen worden" en dat "ze straks zelf het asbest mogen weghalen". Dat doet zich met name voor bij asbestdaken en dat staats haaks op de door de overheid gewenste versnelling van de asbestdakensanering.

Dat u enerzijds op wezenlijke punten onze kritiek onderkent en anderzijds oordeelt dat het rapport wetenschappelijk verantwoord is, geeft te denken. Wij begrijpen in dat kader ook niet waarom is gekozen voor (alleen) een interne review, zeker niet als in ogenschouw wordt genomen dat er vanuit meerdere partijen zware kritiek is geleverd en gezien de maatschappelijke commotie.

Het rapport is door u intern her beoordeeld. Daarover zegt u in uw brief het volgende:

Naar aanleiding van uw commentaar hebben wij het uitgevoerde onderzoek (althans de bijdrage die TNO hieraan geleverd heeft) (....). (.....) maar dat het uitgevoerde onderzoek en de corresponderende delen van het rapport de wetenschappelijke toets der kritiek kunnen doorstaan.

Deze tekstpassage is zeer opmerkelijk. Kennelijk kunnen bepaalde delen van het rapport de wetenschappelijke toets der kritiek niet doorstaan! Op welke delen doelt u dan? Welke delen zijn dan onderdeel geweest van de interne review? Bovendien, een wetenschappelijk rapport komt in haar geheel voor rekening en verantwoording van de betrokken wetenschappers. Door u wordt de indruk gewekt dat TNO alleen verantwoordelijk is voor haar deel, maar dat is onjuist. Bovendien, uit het rapport blijkt niet welke delen dan door TNO zijn uitgevoerd.

In uw reactie stelt u meermaals dat de conclusies meer hadden moeten worden genuanceerd, zoals:

Niet op alle plekken hebben we voldoende benadrukt dat het hier gaat over een vergelijkende methodiek met als doel te laten zien dat het doen van grote investeringen niet proportioneel zijn in situaties met een zeer laag risico. Het was beter geweest als we het denkraam benadrukt hadden in plaats van de concrete voorbeelden te benoemen, die buiten de context van het rapport een eigen leven kunnen gaan leiden. Wij vinden het zeer betreurenswaardig dat de resultaten in het rapport daartoe hebben geleid.

Om misinterpretatie te voorkomen, hadden wij het doel van de risicoberekeningen en het feit dat de conclusies in sommige gevallen gebaseerd zijn op een beperkte dataset explicieter aan de orde moeten stellen in de samenvatting en conclusies.

Hiermee raakt u één van de kernpunten van onze kritiek. De conclusies uit uw rapport zijn namelijk zeer expliciet. Uw hierboven geciteerde reactie staat daarmee ook haaks op een andere passage uit uw reactie, namelijk: *“Het Consortium heeft haar conclusies zo duidelijk mogelijk geprobeerd te formuleren”*. De duidelijke formulering is inderdaad gelukt, maar dat leidt juist tot de door u genoemde misinterpretatie.

Overigens is dat niet zozeer een “*misinterpretatie*”, maar ons inziens het gevolg van de stelligheid van de conclusies in het rapport. U geeft in uw reactie aan dat er indicatieve blootstellingen zijn gebruikt die “*geen volledig beeld geven van de daadwerkelijke blootstellingsrisico’s*”. Deze nuancering valt niet te rijmen met de harde conclusies in het rapport, zoals:

- over de risico’s van onderhoudspersoneel in ruimten met asbesthoudende toepassingen die aldus het rapport niet zo groot zijn en waarvoor het “*aanschaffen van PBM’s dus niet mogelijk, maar ook niet noodzakelijk, is*”;
- dat voor het beroepsmatig saneren van asbestdaken het treffen van aanvullende beschermingsmaatregelen vanuit het oogpunt van proportionaliteit onnodig is.

De boven geciteerde conclusie inzake asbestdaken is temeer opmerkelijk nu kennelijk in uw onderzoek in opdracht van het Ministerie van IenW deze conclusie moet worden herroepen, omdat “*om uitspraken te kunnen doen over het brede scala aan scenario’s dat gerelateerd kan worden aan het saneren van asbestdaken het genereren van meer blootstellingsdata noodzakelijk*” is. Hier zit nu precies ons bezwaar. Uw rapport is ons inziens niet het resultaat van een wetenschappelijk onderzoek, maar eerder een opiniestuk waarin onterecht de suggestie wordt gewekt dat dit het resultaat is van wetenschappelijke onderzoek.

Eén van onze belangrijke kritiekpunten is dat uw rapport haaks staat op nationaal en internationaal arbobeleid en dat scenario’s zijn beschouwd die in strijd is met de wet. In uw reactie stelt u:

TNO onderschrijft en benadrukt dan ook de noodzaak tot het nemen van de vereiste voorzorgsmaatregelen bij het werken met asbest. Het rapport mag op geen enkele wijze worden gezien als een aanleiding of aanmoediging om die beschermingsmaatregelen achterwege te laten.

Dit staat haaks op uw rapport waarin het scenario wordt doorgerekend van een installateur die enkele keren per maand ‘per ongeluk’ een gat boort in een asbesthoudend plafond. Dit is juist één van de invalshoeken in het rapport die door de ‘buitenwereld’ wordt uitgelegd als dat het allemaal wel meevalt met de risico’s. De regelgeving is echter juist gebaseerd op het treffen van voorzorgsmaatregelen waardoor dit scenario niet mag voorkomen. Dit scenario is ook een illustratie dat de onderzoekers er geen weet van hebben hoe het in de praktijk gaat. Alsof er rekening kan worden gehouden met hoeveel gaatjes een installateur in zijn leven ‘per ongeluk’ in een asbestplafond boort. Wij verbazen ons erover dat door TNO niet wordt toegegeven dat dit scenario onverantwoord is en dat het rapport hierop wordt gerectificeerd. Overigens blijkt uit praktijkproeven dat de aannames die zijn gedaan van de blootstelling die optreedt bij het boren van gaten in asbestplaten niet kloppen.

Hieruit blijkt ook dat het rapport louter uitgaat van een modelmatige benadering, gebaseerd op (zoals u zegt) indicatieve blootstellingsdata en allerlei aannames over de blootstellingsscenario’s. Er wordt geen rekening gehouden met de andere aspecten die juist bepalend zijn voor de mate van blootstelling, zoals met name gedrag en cultuur op de werkvloer (die sterk wordt beïnvloed door de wijze waarop over risico’s wordt gecommuniceerd) en de borging van veilig en gezond werken. Dat is een ernstige tekortkoming, zeker gezien de stellige conclusies die worden getrokken.

Vast staat dat uw 'proportionaliteitsbenadering' strijdig is met arbobeleid, zoals ook is aangegeven door de Staatssecretaris van SZW. In uw reactie onderschrijft u dat in de gehanteerde scenario's geen rekening wordt gehouden met het ALARA-principe. U stelt in uw reactie: *"Elke preventieve maatregel die voor een individu genomen kan worden is en blijft relevant. Daar verandert een risicogerichte benadering niets aan"*. Dat dit niet (duidelijk) wordt geduïd in het rapport is een ernstige tekortkoming.

In uw reactie houdt u staande dat het rapport ook een kosten-batenanalyse bevat. Dat is feitelijk onjuist, althans wat voor een kostenanalyse moet doorgaan is ridicuul en een storende simplificatie en kan daarom zeker niet als een wetenschappelijke kostenbatenanalyse van de beschermingsmaatregelen in de asbestverwijdering worden beschouwd. Er worden echter wel harde uitspraken gedaan en conclusies getrokken over de proportionaliteit en efficiëntie van beleid. Wij betreuren het dat u op dit punt niet onderkend dat onze kritiek juist is.

Tot slot de onafhankelijkheid van het onderzoek en de geloofwaardigheid van TNO. U houdt staande dat sprake was van een onafhankelijk onderzoek en geeft aan dat bij de opzet van het rapport *"klanten, woningcorporaties, branchebedrijven, en asbestexperts betrokken"* zijn. U geeft geen echter enkele plausibele verklaring waarom juist in alle TNO onderzoeken ter zake asbest er sprake is van een brede betrokkenheid van de verschillende betrokken organisaties in de asbestverwijderingsketen (overheid, asbestverwijderingsbranche, Ascort en opdrachtgevers) en juist voor dit onderzoek dat niet is gedaan. Wij kunnen niet anders dan concluderen dat dit vooraf een expliciete keuze is geweest, waarschijnlijk ingegeven door de opdrachtgever. Daarmee heeft u op z'n minst de schijn tegen en deze is door uw reactie helaas niet weggenomen.

Hierboven is opnieuw gemotiveerd waarom uw rapport de *"toets der wetenschappelijke kritiek"* niet kan doorstaan. Als wetenschappelijk instituut, dat zich profileert als asbestdeskundige en de overheid ter zake adviseert, kunt u ons inziens niet anders dan concluderen dat het rapport dient te worden gerectificeerd.

Wij verzoeken u derhalve dringend om het rapport te rectificeren. Het rapport heeft grote aandacht gekregen in de media en wordt nog steeds veelvuldig geciteerd en ingeroepen. Er is daarom belang bij een rectificatie op korte termijn. Graag verzoeken wij u om binnen 14 dagen te berichten of u voornemens bent om tot rectificatie over te gaan. Wij behouden ons ter zake alle rechten voor.

Met vriendelijke groet,

Kees de Groot

Coen Lagerwey